

Henrik Eberle i Matthias Uhl, Knjiga o Hitleru: Tajni dosje NKVD-a namijenjen Josifu V. Staljinu, sastavljen na temelju zapisnika saslušanja Hitlerova osobnog ađutanta Otta Günschea i sobara Heinza Lingea u Moskvi 1948./49. (prevela s njemačkog Denisse Mandekić) I. P. D., Rijeka, 2005, 672 str.

Mogli bismo se zapitati čemu još jedna knjiga o Hitleru među brojnim novim povijesnim izdanjima? Lik i djelo zloglasnog totalitarnog vođe dobro su poznati svima. O njemu se počelo izdavati još u tridesetim godinama prethodnoga stoljeća, a nastavilo se neumorno pisati do današnjih dana. U mnoštvu knjiga iste tematike, ova knjiga, dopustimo si reći, uistinu nemaštovita naslova, neupućene će privući tek zanimljivim omotom koji reproducira izgled sovjetskog tajnog dosjea. Tek čitanjem podužeg podnaslova vidjet će se kako se zapravo radi o tajnom dokumentu NKVD-a, koji je, za razliku od knjiga na istu temu, sastavljen za samo jednog čitatelja, Josifa Visarionoviča Džugašvilija, poznatijeg kao Staljina. Knjiga je posebna jer se radi o izdanju povijesnog izvora koji nudi do relativno nedavno nepoznata svjedočanstva dvojice bliskih Hitlerovih suradnika, ali i u koju je zbog osebujna načina sastavljanja utkana onodobna sovjetska perspektiva o liku i djelu nacističkog vođe - Adolfa Hitlera.

Godine 1945. Drugi svjetski rat je završio, no Staljin je sumnjao u Hitlerovu smrt jer su izvješća o njoj bila proturječna, a znalo se da su mnogi visoki dužnosnici režima izbjegli zarobljavanje. Štoviše, bojao se da nije dobio tajni azil kod saveznika koji bi ga iskoristili za pomoć u ratu protiv Sovjetskog Saveza (takvomu nečemu Hitler se svojedobno i nadao, što je vidljivo i u ovoj knjizi). Staljin, i inače paranoidan, nakon Hitlerova izdajstva Pakta o nenapadanju stvarno je vjerovao u takvu mogućnost protukomunističke zavjere. Zato je naložio NKVD-u da rekonstruiru posljednje dane u bunkeru i potvrdi vijesti o Hitlerovoj smrti. Tajno ime ovoga zadatka bilo je Operacija Mit. Lavrentij Pavlovič Berija, Staljinov šef tajnih službi, redovito ga je izvještavao o tijeku istrage, a 29. prosinca 1949. primio je neku vrstu zaključnog izvješća od 413 stranica o Hitlerovu životu od 1933. do 1945. godine, pod jednostavnim naslovom *Knjiga o Hitleru*. Nakon lekture, Staljin je pohranio taj tekst u svoj arhiv, a taj se primjerak i danas čuva u osobnom arhivu ruskog predsjednika i nedostupan je javnosti.

Kako je onda ova knjiga dospjela do nas? U obje je Njemačke pedesetih godina prošlog stoljeća vladala intenzivna historiografska rasprava oko »zabranjenog«, nacističkog dijela povijesti, te pogotovo o ulozi Hitlera u njoj. Staljinov nasljednik, Nikita Hruščov, godine 1959. odlučio se umiješati u nju, te je partijski odanim povjesničarima dopušten pristup određenim materijalima iz dosjea Operacija Mit. Nakon toga je nastao prijepis koji je bio namijenjen Ideološkoj komisiji pri sekretarijatu Centralnog komiteta, a 20. travnja 1959. prijepis je predan tajniku Centralnog komiteta. Međutim, ta verzija povijesti nije nikako mogla odgovarati službenoj interpretaciji sukoba pa je dosje zatvoren u Općem odjelu partijskog arhiva bez precizne kategorizacije pod brojem 462a. Tamo je proveo iduće 42 godine, sve dok na njega nije naišao mladi povjesničar Matthias Uhl u sklopu istraživačkog projekta (ponešto zanimljiv podatak jest da kontroverzni revizionist David Irving tvrdi kako se ovim prijepisom koristio još šezdesetih godina prošlog stoljeća prilikom pisanja svoje knjige *Hitler's War*; autori naravno nisu odgovorili na te tvrdnje). Ruski povjesničar s pristupom originalu u predsjedničkom arhivu potvrdio je autentičnost prijepisa a i činjenicu da je sadržajno bio identičan originalu. Time je otvoren put radu na ovome izvoru koji je konačno objavljen u vidu knjige 2005. godine, kako u Njemačkoj, tako i kod nas.

Temelj dosjea su iskazi dvojice zarobljenih bliskih Hitlerovih suradnika, Heinza Lingea i Otta Günschea. Od godine 1935. Linge je bio jedan od pripadnika Führerova pratećeg odreda, 1939. godine postao je njegov osobni sluga, a kasnije i šef njegove posluge. Günsche se pridružio Hitleru 1936., a 1943. Hitler ga je imenovao osobnim ađutantom. Nakon kraćeg vremena na istočnom bojištu ponovno postaje njegov osobni ađutant. O njihovoj blizini Führeru dovoljno govori podatak da je njima naredio spaljivanje njegova i Evinog tijela. Obojicu su zarobili sovjetske snage ubrzo nakon pada Berlina. Nakon pokretanja Operacije Mit, postali su njezini glavni izvori. U razdoblju od 1946. do 1949. godine bili su prisiljeni davati informacije o Hitleru, a preživljavanje dvojice glavnih svjedoka doslovno je ovisilo o istinitosti informacija koje su davali (njihova je točnost provjeravana u više navrata da bi se udovoljilo Staljinovim visokim standardima).

Lingeova svjedočenja pretežno su pouzdane izjave o svakodnevnim događanjima, opisu kruga osoba oko Hitlera i privatnim detaljima (što je uvelike zanimalo Staljina). Günsche se ističe vojnom stručnošću i izjavama o strateškim

sastancima, poput onih u vezi s bitkama kod Staljingrada, Kurska i Odre, za što je on i jedini izvor jer nisu sačuvani nikakvi zapisnici. Opseg knjige je golem, a podijeljena je na 15 kronoloških poglavlja koja se sastoje od uglavnom nepovezanih epizoda od ljeta 1933. do svibnja 1945. godine.

Izdavanje riječkog I. P. D.-a malog je formata i tvrdog uveza te opsega od 672 stranice u što se ubrajaju mnogi dodaci. Hrvatsko izdanje donosi prijevod predgovora prof. dr. Horsta Möllera sa sveučilišta Ludwig-Maximilian u Münchenu, predgovora i pogovora izdavača, kao i biografskog dodatka, a hrvatski prijevod ima i rječnik pojmova kao i usporednu tablicu vojnih činova u Trećem Reichu. Svi ovi dodaci nužni su za razumijevanje ovog dokumenta.

Predgovor Horsta Möllera (9–26) nastoji ukratko objasniti sličnosti i razlike dvaju totalitarnih vladavina, a naročito je zanimljiva kratka analiza informacija o Hitleru koje je Staljin mogao znati prije rata, kao i izbor citata iz izvora koji pokazuju da je Hitler cijenio svoga totalitarnog kolegu zbog njegova spretnog načina vladanja, čak i u vrijeme izravnog vojnog sukoba s njime. Predgovor izdavača (27–36) objašnjava genezu ove knjige-dokumenta.

Prvo poglavlje (39–44) govori o razdoblju od 1933. do 1934. godine, neposredno nakon stjecanja vlasti. Zanimljivi su podaci o Hitlerovim izjavama o viziji sebe kao vođe, kao i nakon Noći dugih noževa, gdje sebe ističe kao kancelara i vladara nova kova, te njegova racionalizacija slanja Nijemaca u koncentracijske logore.

Drugo poglavlje (45–58) govori o razdoblju od 1934. do 1935. godine. Pretjeruje se s opisom njegova osobnog bogaćenja, a i dvorca Berghof, da bi se Staljinu istaknula kapitalistička strana Hitlerova režima, čemu pridonosi i opis sastanka s industrijalcima. Jedna epizoda zorno opisuje kakav je Hitlerov odnos prema međunarodnim sporazumima, a u njoj se također može vidjeti interesantan i podrugljiv odnos prema preminulom Hindenburgu (Hitler ga imitira!). Poglavlje završava pričom o nezdgodnom incidentu na proslavi godišnjice neuspjelog Münchenskog puča: jedna žena se progurala i zatražila milost za svoga muža, što Hitlera nije nimalo dirnulo, štoviše, zaprijetio je svojim čuvarima da će oni iskusiti sudbinu njezina muža.

Treće poglavlje (59–70) govori o 1936. i 1937. godini, kada imamo izvrsni uvid u vanjskopolitičke kalkulacije Hitlera, osobito igranja na kartu Velike Britanije. Zanimljivo je i svjedočanstvo kako je Hitlera počeo zanimati Španjolski građanski rat; naime, susreo se s falangističkim izaslanicima na Wagnerovu festivalu, kojega je, kao što je poznato, jako cijenio. U skladu sa službenom sovjetskom interpretacijom koja se oblikovala u to vrijeme, Britance se jasno otkriviljuje za potporu jačanja *Wehrmachta*..

Četvrto poglavlje (71–94) govori o sudbonosnim godinama 1938. i 1939. kada Hitler vrši svoje mirovne akvizicije: aneksiju Austrije, pripajanje Sudeta Münchenskim sporazumom, kao i ulazak u Prag sljedeće godine. Ponovno se pretjerano ističe opis kancelarije Reicha, kao i namjere da se gradi više novih u budućnosti. Vrlo je važna izjava Hitlera o češkom pitanju nakon njezine aneksije 1939. godine: više mu se svidio ulazak s vojskom u Prag, nego »blebetanje« u Münchenu.

Peto poglavlje (95–110) govori o ostatku 1939. godine, uključujući i početak rata. Zanimljiv je opis Hitlerova bijesa na »drske« britanske reakcije, jer je računao kako i oni dijele njegovo viđenje prirodnog poretka – Knjiga naglašava sličnosti Hitlerove ideologije s britanskim postupcima u stvaranju svog kolonijalnog imperija. Također imamo spomen da u ljeto uoči rata čita kriminalističke romane. Tu je zanimljiv i opis pokušaja atentata u Münchenskoj pivnici (na proslavi godišnjice pokušaja puča), koji pokazuje njegovo čvrsto uvjerenje da ga štiti Providnost.

Šesto poglavlje (111–142) govori o okretanju njemačke vojske na zapadne saveznike, sve do napada na Sovjetski Savez. Vidi se kako smatra da se Britanci, navodno sličnih nazora kao i on, boje njemačkog gospodarstva, čime se još jednom nastoji pripisati krivnja za izbijanje rata kapitalističkim mehanizmima. Interesantna je Hitlerova jaka zaokupljenost talijanskim namjerama i gotovo neprijateljski odnos prema njima. Blagi uvjeti sporazuma s Francuskom obrazloženi su s namjerom da se izolira Britanija i razbije savezničko jedinstvo. Tu si i pregovori s Francuskom o njegovu uključenju u rat i osvajanju Gibraltara, no ni do čega nije došlo zbog diktatorova straha od britanske invazije, što je sam Hitler racionalizirao smatrajući korisnijom naklonjenu španjolsku neutralnost.

Sedmo poglavlje (143–155) govori o istočnoj ofenzivi pri čemu se naglašava bogatstvo ruskih zemalja kao glavni motiv za napad, što je još jedan primjer materijalističke interpretacije sukoba. Zanimljivo je Hitlerovo mišljenje o ulasku SAD-a u rat. Naime, na temelju argumenta o slabim rezultatima američkih automobila na natjecanjima i sl., zaključio je kako je američka industrija, a samim time i američka važnost - precijenjena. Zbog toga se suprotno racionalnim očekivanjima popravilo njegovo raspoloženje jer je Japan ušao u rat.

Osmo poglavlje (157–181) govori o 1942. godini. Ističe se tvrdoglavo odbijanje slanja njemačkog oružja Rumunjima (ne vjeruje im i smatra da nisu dostojni tako kvalitetnog oružja) i manipulacija Rumunjskom i Mađarskom. Spominje se i njegova strast za knjigama, posebno za knjigom *Ja, Klaudije, car i bog* te za jednom neimenovanom o pohodima Friedricha

II., u kojoj nalazi oslonac za svoje rastuće nepovjerenje prema generalima. Počinje se spominjati fizičko propadanje Hitlera, koje se izravno povezuje sa stanjem na bojištu, točnije uspješnim sovjetskim protuofenzivama.

Deveto poglavlje (183–214) nastavlja priču, govoreći o razdoblju od poraza kod Staljingrada do poraza kod Kurska. Hitlerov rastući očaj nad situacijom vidi se u entuzijastičnoj potpori von Braunu kao i rastućem bijesu nad svojim generalima. Iskorištava se prilika da se naglasi nevjerojatna brzina sovjetskog napredovanja, ali i beznačajnosti utvrđivanja tzv. Atlantskog zida.

Deseto poglavlje (215–236) nastavlja govoriti o 1943. godini. Ističe se odnos prema Mussoliniju, kojega je držao dobrim prijateljem, u kontrastu prijezira prema ostalim Talijanima. Socijalna Republika služila mu je samo da svijetu dokaže kako je fašizam opstao u Italiji. Ovakvo nešto zasigurno je zanimalo Staljina u kontekstu Hitlerova kršenja sporazuma, uključujući i Pakt o nenapadanju. U pogledu istočnog bojišta na početku 1944. godine, Hitler je još uvijek bio uvjeren u konačnu njemačku pobjedu.

Jedanaesto poglavlje (237–260) govori o pretposljednjoj godini rata do iskrcavanja u Normandiji. Nakon ruskog napredovanja na Krimu, Hitler je nekoliko dana proveo u krevetu. Opisuje se i nova epizoda u kojoj industrijalce uvjerava u pobjedu i kako će Njemačka vladati međusobno zavađenim svijetom koji će se boriti njemačkim oružjem.

Dvanaesto poglavlje (261–295) govori o najpoznatijem pokušaju atentata kao i mjerama protiv približavanja Crvene armije. Lakše mu je bilo narediti smaknuća osumnjičenih časnika, nego podnositi loše vijesti o svojoj kuji Blondi. Uspjeh iskrcavanja u Normandiji prikazan je kao rezultat smutnje u njemačkom zapovjedništvu. Hitler je mislio da je spas u sukobu zapadnih saveznika i Sovjetskog Saveza, ali separatan mir nije potpisan samo zato što nije htio odstupiti s vlasti.

Trinaesto poglavlje (297–319) govori o razdoblju od ulaska Rusa u Istočnu Prusku do propasti njemačke protuofenzive kod Balatona. Bezdušno tvrdi da ne može biti odgovoran za stradavanje stanovništva koje bježi iz Istočne Pruske, a ne dira ga ni razaranje gradova jer se u ruševinama vojnici mogu bolje boriti. Izvještaje o savezničkom napredovanju prima mirnije od onih s istočnog bojišta, još uvijek vjerujući da je sukob saveznika i sovjetskih snaga vrlo vjerojatan. Glasnice su mu operirane početkom 1945. zbog učestalog vikanja, uglavnom na generale.

Četrnaesto poglavlje (321–352) govori o prva četiri mjeseca 1945. godine. Svoje sve veće fizičke probleme Hitler uspoređuje s onima Friedricha Velikog, a na sličan način promišlja i o situaciji Njemačke: nije li i Prusija u sličnim okolnostima u Sedmogodišnjem ratu ipak uspjela izboriti pobjedu? U Trumanovim riječima vidi znakove nadolazećeg protusovjetskog savezništva. Odbija se povući na Obersalzberg dok se drži bojišnica na Odri. Günse Goebbelsu predlaže atentat na Göringa (čiji su odnosi s Hitlerom vrlo zahladili), no on ne želi biti umiješan u to.

Posljednje, petnaesto poglavlje (353–445) govori o posljednjim Hitlerovim danima i o padu Berlina te je vjerojatno najzanimljiviji dio knjige. Hitler drži da će nakon Rooseveltove smrti uspjeti sklopiti proturuskog savez, ponovno uspoređujući svoju situaciju s iskustvom Pruske u Sedmogodišnjem ratu. Odbija napustiti Berlin i konačno (22. travnja) priznaje da je rat izgubljen te izražava svoju namjeru da se ustrijeli. Nacistička klika okupljena oko njega šokirana je takvim načinom razmišljanja, jer računa na otpor do zadnjeg trenutka i njegov bijeg u čuvenu alpsku rezidenciju. Linge dobiva upute kako uništiti njegovo i Evino tijelo. Tu je i zanimljiva epizoda o pokušaju Göringova preuzimanja vlasti u zadnjim danima Reicha. Vrlo je važno primijetiti da *Knjiga o Hitleru* sasvim drugačije opisuje posljednje Hitlerove dane od načina na koji ga je popularizirao noviji njemački film *Der Untergang*. Za razliku od slike diktatora koji se bori do zadnjeg časa, svjedočenja govore o njegovoj rezigniranosti dok njegov »dvor« traži od njega nastavak borbe. To je groteskni kolaž različitih težnji i ambicija makar je očito da je kraj blizu. Primjer za to je Hitlerovo odlikovanje Goebbelsove supruge, da bi se smirila, netom prije samoubojstva bračnog para Goebels. Veliki vođa bio je veći od samog sebe u očima njegovih sljedbenika, do svoga samog kraja, što na pomalo ironičan način govori i o fundamentalnim postavkama prirode same totalitarne Njemačke.

Nova povijesna svjedočanstva tek su jedna od vrijednosti knjige. Treba svakako uzeti u obzir da je dosje sastavljen uzimajući u obzir ličnost i nazore jedinog predviđenog čitatelja, pa su potencijalno »opasni« dijelovi izbačeni kako bi se zadovoljila očekivanja. Zbog toga je ovaj izvor, unatoč činjeničnoj točnosti, iznimno tendenciozan te treba kritički promisliti o informacijama koje on pruža. Hitlerova karizma i govorničke sposobnosti kao i mnoge priredbe NSDAP-a prešućene su da se ne bi istaknula razlika od Staljina i njegova režima. Utjecaj same nacističke ideologije malo se spominje, dok se zamjetni prostor daje utjecaju njemačkih industrijalca (naočiti primjer na 157–158). Time se kapitalizam krivi za Hitlerov uspon, a potpuno se zanemaruje ideološka osnova. U isto se vrijeme jasno okrivljava Velika Britanija za uspon Hitlerova režima (70) i ističe da je jačajuća njemačka industrija bila razlog zašto je Britanija objavila rat Njemačkoj. Lukavo se komentira da se postupci Britanije u stvaranju svoga kolonijalnog carstva i Hitlerova ideologija ne razlikuju previše (105). Antisemitskom nazoru Hitlera kao i njegovim uputama za ubijanje Židova uopće se ne posvećuje pozornost (osim

navoda kako ga je zanimao razvoj plinskih komora; 192), da se ne bi podsjetilo na Staljinov odnos prema njima (koji je u vrijeme pisanja dosjea započeo vlastitu kampanju protiv njih), ali i da bi se poštovala marksistička ideologija sukoba klasa, a ne etničkih grupa i naroda. Puno se vremena posvećuje Hitlerovim navikama, pa se češće nego u drugim svjedočenjima navodi Hitlerova konzumacija alkohola, ovisnost o stimulansima (čije se injekcije spominju gotovo prije svake njegove odluke), kao i navodno uzimanje kokaina (što je netočno) putem kapljica za oko. Zbog toga imamo dosta jasnu sliku njegova mentalnog i tjelesnog propadanja, pa je ocrtan kao slabašni bolesnik sa sve jačim i učestalijim izljevima bijesa. Zaključak koji je Staljin trebao dobiti jest da je Hitler u stvarnosti varljiva i prosječna ličnost koja je uspjela u provedbi svojih nauma zahvaljujući dobroj volji zapadnih sila (osobito Britanije) i njemačkih industrijalaca. Zanimljiv je optužujući stav kako su mladi kadrovi stranke premješteni u zapadnu Njemačku da bi stranka mogla opstati ilegalno i infiltrirati se u poratni poredak (304–205), što je očito podilaženje Staljinovim očekivanjima. U sličnom se kontekstu pojavljuje i epizoda rasprave o sklapanju prijateljstva njemačkih industrijalaca i zapadnih saveznika (308). Ne smije se zaboraviti ni na konstantne aluzije na sklapanje separatnog mira sa zapadnim saveznicima. U završnoj se verziji na Pakt o nenapadanju tek dva puta aludira (iako je prvi nacrt za *Knjigu o Hitleru* predviđao tu temu), a sovjetski rat protiv Poljske se i ne spominje. Početni su uspjesi njemačke vojske protiv Sovjetskog Saveza prešućeni, baš kao i uloga Hitlerovih zapovijedi, sve dok nije došlo do preokreta na istočnim frontama. Govoreći o tome, u usporedbi s istočnim bojištem kojemu pripada veći dio knjige, jako se malo pozornosti posvećuje ostalim bojištima, što se moglo i očekivati. Napad na Poljsku »dogada se« na stranicama 103 i 104, a Operacija Barbarossa već na stranicama 143 i 144. Većina knjige govori o istočnom bojištu, pogotovo nakon niza velikih njemačkih poraza. Zapadni saveznici u više se navrata spominju kao spremni na separatni mir (283), što je u skladu sa Staljinovom paranojom zbog koje je i zapovjedio izradu ovog dosjea. Uspjeh iskrcavanja u Normandiji prikazan je kao rezultat smutnje u zapovjedništvu (287–289), a ne kao zasluga saveznika. Njihovi se ratni napori ozbiljno podcjenjuju (što je osvježavajući obrat s obzirom na uvriježeno podcjenjivanje važnosti istočnog bojišta), pa je tako Ardenska ofenziva »zapravo« zaustavljena zbog nadolazeće sovjetske ofenzive (293–294). Ovakva iskrivljavanja dovoljno govore o službenom gledištu na Drugi svjetski rat i događaje koji su mu prethodili. Stilski gledano, razni dodaci koji su Staljinu trebali olakšati čitanje, dovode do preopširnosti, pogotovo u kombinaciji s epizodnim karakterom svjedočanstava. Važnost koja se pridodaje pojedinim događajima izravno je proporcionalna prostoru njihova opisa, što mu je također trebalo pomoći u jasnem razumijevanju poruka o Hitlerovu karakteru, »pravim« uzrocima rata i ulozi zapadnih sila.

Ova je knjiga svjedočanstvo o posljednjim danima ključne figure Drugog svjetskog rata i pruža dosad nepoznate pojedinosti o njegovu životu. Ističe se Hitlerov nemar za živote drugih, pa čak i Nijemaca, te način na koji je donosio odluke i vjerovao u svoju povijesnu zadaću. Ono čime se ova knjiga ističe jest upravo portret njegove osobnosti, pogotovo svjedočanstva o njegovu odnosu prema saveznicima i neprijateljima, drugim riječima, prema životima Nijemaca i prema protivnicima. Neopravdano bi bilo zaključiti da je vrijednost ove knjige samo u izvoru novih informacija o već iscrpno istraženoj temi. Već smo spomenuli kako je bila namijenjena, da se tako izrazimo, vrlo specifičnoj čitateljskoj publici. Višestruko je znakovito ime Operacije Mit: njezin rezultat nije bilo samo pobijanje glasina o Hitlerovu preživljavanju, nego je istodobno konstruirana i službena verzija sovjetskog gledanja na najvažniji vojni sukob suvremene povijesti. Mnogo toga se može saznati čitajući između redaka i popunjavajući sadržajne praznine. Zbog toga se ova knjiga ne preporučuje čitateljima bez nešto znanja o Drugome svjetskom ratu. Staljina je najviše zanimala Hitlerova ličnost, zbog čega je uloženi velik trud u rekonstruiranje njegovih dnevnih navika, ispada bijesa i odnosa prema drugima. Radilo se o interesu jednog totalitarnog vođe da sazna po čemu je njegov suparnik bio sličan, a po čemu drugačiji od njega (naravno, mnoge su potencijalno uvredljive sličnosti i razlike prešućene). Zahvaljujući znatizeljnosti i nemilosrdnosti najuspješnijeg totalitarnog vođe dvadesetog stoljeća, sačuvano je svjedočanstvo o ličnosti najozloglašnijeg političara i državnika u povijesti.

PRO TEMPORE

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI

Pro tempore

Časopis studenata povijesti
godina IV, broj 4, Zagreb, 2007.

Glavni i odgovorni urednik

Goran Mihelčić

Uredništvo

Martina Borovčak, Vanja Dolenc, Goran Mihelčić, Filip Šimetin Šegvić

Urednički savjet, odabir i redaktura rasprava i članaka

Maja Crnjac

Dizajn i priprema za tisak

Nela Marušić
Željka Jordan

Lektura i korektura

Martina Kovačević
Jasna Šarić

Prijevodni sažetaka na engleski jezik

Davor Šoštarić

Izdavač

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti

Naklada

Tiskano u 500 primjeraka

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i izdavačke kuće Profil International. Zahvaljujemo izdavačkoj kući Profil International na financijskoj potpori u tiskanju ovog broja. Časopis je besplatan.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:

isha.protempore@gmail.com